

Na rozloučenou s Alešem Janštou

V noci na pondělí 25. května 2014 nás opustil hustopečský malíř, výtvarník, restaurátor, muzejní pracovník, pedagog, organizátor, divadelník a v neposlední řadě čestný občan města - Aleš Janšta.

Narodil se 28. září 1927 v obci Zlatná na Ostrově (maďarsky Aranyos) v krajině rajske přírody Žitného ostrova, kde jej – obrazně řečeno – pokřtila řeka Dunaj. Tatínek Karel zde působil jako četník a maminka Jana, absolventka brněnské Vesny, vyučovala na zdejší škole ruční práce.

Krajina dětství byla Aleši Janštovi úžasnou učebnicí a prostředí vodního živlu obklopeného divokou vegetací a osídlenou množstvím ptactva a zvěře jej ovlivnilo na celý život. Radostné dětství a citlivé vedení ze strany rodičů v něm vytvořilo pozitivní vztah ke všemu živému.

Malá dědinka Zlatná mu poskytovala i bohatý „národopisný“ materiál, převládající skupinu obyvatel tvořili Maďaři, k tomu se družili Romové a Židé. Češi zde tvořili jen zcela marginální skupinku pozůstávající z četníků a financů. Pokud tam věřící chtěli navštívit bohoslužbu, existovaly zde jen dvě možnosti: evangelická modlitebna nebo židovská synagoga, katolický kostel zde vůbec neexistoval.

V roce 1936 se tehdy 9letý Aleš odstěhoval s rodiči do Klobouk u Brna. Zde to zpočátku – jako absolvent slovenských škol – neměl jednoduché. Problémem byl především písemný projev v českém jazyce. Výsměch spolužáků mu byl dostatečnou vzpruhou k tomu, že se záhy naučil mluvit a psát spisovnou češtinou. Přesun na Moravu znamenal i konfrontaci s jinými skutečnostmi: nebyla to již krajina nespoutaných živlů, ale krajina, v níž byl každý kousek země - včetně lidí - kultivován po celé generace.

Okupace a následná válka poznamenaly všechny oblasti života a odrazily se mj. na drastickém omezení vzdělání a výběru povolání. Aleš Janšta se rozhodoval mezi profesí fotografa nebo malíře. Rozhodujícím momentem se stala skutečnost, že v blízkosti tehdejšího Janštova bydliště měl živnost starý malíř, absolvent tzv. vídeňské školy, který mu díky své erudici umožnil poznat řemeslo v celé jeho původní šíři. Nutno dodat, že A. Janšta měl k výtvarné činnosti všechny potřebné předpoklady: tedy především talent, píli, a „*tu nepochopitelnou potřebu pokreslit kdejaký kousek papíru a věnovat tomu všemu tolik času...*“ Budoucího malíře výrazně ovlivnily i návštěvy u movitých a uměnilovných příbuzných: „*Možnost vidět originály Špály, Janeweina, Lady i Váchala určitě nezůstaly bez vlivu. Trvalým průvodcem mi byli obdivovaní ilustrátoři Mánes a Kašpar, stejně jako knihy podněcující fantazii a myšlení.*“

Po základní prezenční službě (1948–1950) nastoupil Aleš Janšta do Učňovské školy v Hustopečích (dnes SOU Hustopeče na Masarykově náměstí) jako mistr odborného výcviku a posléze jako učitel odborných a technických předmětů. V letech 1961–1969 působil jako vedoucí učiliště. Z tohoto postu jej smetl kritický postoj ke vstupu okupačních vojsk do tehdejšího „dubčevského“ Československa a následná normalizace.

Nadále pak na SOU pracoval jako pedagog, a to až do odchodu do důchodu v roce 1990. Za 35 let práce v učňovském školství mu rukama prošlo 3 500 absolventů, z nichž mnozí byli v pozdějším životě velmi úspěšní. A. Janšta k tomu dodává: „Protože jsem s nimi byl v kontaktu i po jejich odchodu ze školy, dozvěděl jsem se, že se z nich vypracovali dva akademičtí malíři, desítky absolventů průmyslových škol, restaurátoři, grafici a odborníci v příbuzných specializacích.“

A. Janšta se však v Hustopečích zdaleka nevěnoval jen pedagogické činnosti. V první řadě je nutno zmínit jeho umělecké spolkové aktivity, na něž vzpomínal takto: „V roce 1946 – brzy po skončení války – se vytvořila skupina malířů-amatérů v Kloboukách. Za pomoci profesionálních výtvarníků z Brna se snažili 'vylepšit' svoje kreslířské a malířské ambice. Těžištěm činnosti bylo kreslení podle modelů a malba v krajině. Jako lektori se vystřídali malíři Band'ouch, Kadula, Weinrauch. Pokračováním bylo členství v obdobně založené skupině v Hustopečích, která byla aktivní v 50. a 60. letech. I mezi ně zajížděli brněnští výtvarníci jako prof. Myslivec, ak. malíř Najmr a další... Na počátku 70. let se sešlo několik vyznavačů tohoto cechu sv. Lukáše a ustavili skupinu kolem výtvarníka Jaroslava Bedřicha. Náplní činnosti nebylo totiž společné malování, ale aktivní, samostatná tvorba s vzájemným hodnocením a každoroční prezentace výstavou. Při pravidelných schůzkách se rozebíraly poslední práce, techniky, pouštěly se diapozitivy a filmy o malířích. Na tyto schůzky, ale hlavně před výstavou byli zváni výtvarní teoretici jako dr. Brüstl, PhDr. A. B. Král a další. Zásluhou výtvarné skupiny bylo, že rozšířila své aktivity i mimo město. V desítkách obcí i měst opakovaně poskytovali obyvatelům možnost vidět svoje okolí očima malířů. Výstavu v prodejně Čs. spisovatelů v Brně zahájil Jaroslav Tomeček a obohatili i přední brněnští herci... Ve spolupráci s J. Horákem, který se podílel na našich vernisážích úvodním slovem, jsme se pokusili zmapovat výtvarné dění regionu v minulosti...“

Největším přínosem sdružení hustopečských výtvarníků byla tradice výtvarných prezentací, která se od roku 1971 realizovala a realizuje každým rokem do dnešních dní. Od roku 1994 slouží k pořádání těchto výstav prostory galerie v renesančním domě U Synků.

Vedle malířství bylo další láskou A. Janšty ochotnické divadlo: „Na prkna mně hned v útlém věku přivedla matka – ochotnice a sokolka. Bylo to v Našich furiantech v houfu Fialových dětí. Pokračovalo to několika školními představeními, a pak již v souboru dospělých. Tyto první kroky byly v Kloboukách. Logické pokračování v hustopečském souboru nabídlo několik výrazných rolí: Těžká Barbora, Hrom do sudu, Slovanské nebe, Treperendy aj. Postupně se divadelní aktivity rozšířily o návrhy výprav a jejich realizaci u většiny inscenací. Po absolvování kurzu a školení přibýlo i maskování herců, takže byl nejvyšší čas skončit. Mým asi posledním rozloučením s divadlem byl letošní návrh scény pro detektivní hru souboru v Boleradicích...“

Už od dětství provázal A. Janštu hluboký zájem o historii. Ten zúročil po odchodu do důchodu v roce 1990. Tehdy začal na půdě hustopečské radnice třídit zbytky kdysi bohatého hustopečského archivu, které byly uloženy ve vyřazených skříních. S výsledky svého bádání seznamoval veřejnost prostřednictvím článků uveřejněných především v Hustopečských listech.

Jeho hluboký zájem o historii Hustopečí vyústil v roce 1994 do otevření síně tradic v přízemí radnice, na níž se v roce 1999 navázalo založením zdejšího muzea. Tato Janštova činnost osvětová šla ruku v ruce se spoluúčastní na organizování různých společenských aktivit, z nichž nejvýznamnější byly Burčákové slavnosti, které se časem staly největší akcí pořádanou městem Hustopeče.

Při tomto bohatém výčtu není divu, že město Hustopeče ocenilo významnou a neúnavnou činnost Aleše Janšty a za kulturní a popularizační přínos mu v roce 1994 udělilo čestné občanství.

I když celoživotní cesta Aleše Janšty byla velmi trnitá a musel se na ní konfrontovat i se smrtí svého milovaného syna Pavla, nadaného řezbáře a restaurátora, čelil všemu velmi statečně. Své rodině byl oporou a nám ostatním příkladem obětavosti a nezlomného ducha. Bude nás stále provázet svými kultivovanými obrazy rodného kraje, meandrující Dyje a Hustopečí, kterým aspoň uměleckou formou dokázal navrátit jejich původní krásu.

Nikdy nezapomeneme.

Soňa Nezhodová